

ve yaratım süreçleri üzerinde oldukça büyük değişikliklere sebep olmuştur. Yunan estetik anlayışından, Rönesans'ın Michelangelo'suna, Endüstri devriminden, Dadaist Jean Arp'a kadar çok şey değişmiştir. Arp, sanatın artık dibe vurduğunu söylemekteydi [2], aynı dönemlerde Miro, " sanat yapının kendisinden de önemlisi, onun uyandırdığı etkidir" der [3]. Paul Klee ise "İnsanlığın henüz sonu gelmedi, insan gelişmeye açık ve yaratıcı olmalıdır" demektedir [4].

İnsan varoldukça, **"Zaman, mekân ve kültürel faktörler, sanatsal kriterlerin mihenk taşını oluşturmaya devam edecektir."** Buna bağlı olarak sanat : çeşitli değişimler ve gelişimler geçirerek var olmaya devam edecektir.

Burada; farklı zaman ve mekânlarda, ancak oldukça zengin farklı kültürel sentezlerden beslenerek doğan iki mimari şahesere yer vermek istiyorum. Bu iki yapı yalnız mimari bir başyapıt değildir; aynı zamanda heykelsi bir başyapıttır. Birincisi, Doğu Anadolu'daki başlıca Bizans kentlerinden biri olan Tefrike yani Divriği'deki, Mengücekoğlu hükümdarı Ahmet Şah ve eşi Turan Melek tarafından baş mimar Hürremşah ve emrindeki diğer taş ustalarına yaptırılan Divriği Ulucami ve Şifahanesidir. İkincisi ise; İspanya'nın kuzey doğusundaki Barselona'da yer alan, meşhur mimar ve heykeltıraş Antonio Gaudí'nin eseri Sagrada Família Katedralidir (Kutsal Aile Tapınağı). (Resim 1-2).

Divriği Ulucami ve Şifahanesi yanından Çaltı Suyunun geçtiği Divriği Kalesinin bulunduğu tepenin güney eteğinde, Divriği'ni Sivas'a bağlayan vadinin yamaçında yer alır. Sivas'tan Divriği'ne iki farklı karayolu ile ulaşılabilir. Anadolu'nun bu sakın köşesinde, hangi yolu kullanırsanız kullanın, bazen yarım saat bir otomobil bile görmeden gidersiniz Divriği'ne, Ulucami ve Şifahane'ye vardığınızda; Ortaçağ Anadolu'sunun Türk-İslam kültürünü adeta mimari-heykel bileşiminde bir üslupla yansıtan, muhteşem bir eserle karşılaşsınız. Kapsında ne insan kuyrukları vardır, ne de sizi karşılayanlar. Orada sakin ve dingin, ücra bir köşede fark edilmeyi bekleyen bir cevher gibi, yalnız başına sizi içeri buhur eder. Sagrada Família'nın kapısındaki kuyrukları ve dört işeyi hatırlayınca içiniz burkulur. (Resim 3-4)

Divriği Ulucami ve Şifahane inşaatının tahminen 1228-1229 yıllarında bittiği, Cami Kapısına konulan kitabeden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yapının tüm bezemelerinin bitirilemediğini, özellikle Kuzey Taçkapısı, Şifahane Taçkapısı, Cami Taçkapısı ve Mihrabın bitmemiş olduğunu; bezeme ve yontuluların yapısal nitelikleri ve üslupsal özelliklerinden anlamaktayız ve bu özellikleri açısından Sagrada Família ile aynı ortak kaderi paylaşmaktadır. O dönemin koşulları ve bezemelerin üç boyutlu heykel niteliğindeki özellikleri, inşaatın 10 yıldan fazla sürdüğünü göstermektedir. Yine Cami ve Şifahane Kompleksinin taç kapılarındaki bezeme-işçiliğine dayanarak, işçiliğin bizzat baş mimar Hürrem Şah ve onun emrindeki taş sanatçıları tarafından yapıldığı bilinmektedir.(Resim 5)

Kompleksin bütünsel olarak mimari özelliklerine baktığımızda; eğitime ve sosyal dayanışmaya ilişkin işlevleri yerine getirmesi açısından, bir ilk değildir. 12. ve 13. yüzyılda ibadet ve medreseyi içiçte toplayan yapılar görülmektedir[5]. Ancak Divriği Kompleksinin taç kapıları, mimari tasarımının da ötesinde, çağın tüm sanatsal normlarının da üzerinde, adeta usta bir heykeltıraşın özgün bir tasarımını yansıtmaktadır. Bu açıdan yalnız dönemine değil kendinden sonraki dönemlere özgün bir örnek teşkil etmektedir. Döneminin eserlerinin yapısal ve üslupsal özellikleri dışında, bu kadar farklı ve üstün niteliklere sahip bir eser ortaya çıkmasındaki faktörlerin başında, mekân yani coğrafi özellikler ve bu coğrafi özellikler içinde yerleşmiş olan zengin bir kültür gelmektedir. O dönemde Anadolu bir Hristiyan yarımadasıydı. Genellikle göçebe kültüre sahip olan Türkler, bölge bölge Anadolu'yu ele geçiriyorlar ve yerleşik bir kültüre doğru ilk adımlarını atıyorlardı. Tabidir ki, yalnız geldikleri bölgelerin kültürlerini değil, aynı zamanda yerleştikleri bölgelerin kültürlerini de harmanlayarak yeni ve zengin bir kültürel yapının doğmasına sebep oluyorlardı. İran, Orta Asya ve Hindistan'a dayanan medeniyetler zincirinden, Kafkasya, Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya, Kapadokya kültürlerinin ve geleneksel yapılarının esinlerini ve izlerini bölgedeki tüm kültürel

yapılanma içinde görebiliriz. Bu dönemde Anadolu'dan Hindistan'a kadar uzanan coğrafya üzerinde Türk Hükümdarlarının idaresinde yeni bir kültürel bütünlük ortaya çıkmaktaydı. Bu coğrafi ortam, gerçekte kozmopolit bir kültür ve sanat ortamı olarak gözükse de, sayısız sanat eserlerinin yaratıldığı, geleneklerin barındığı, eşsiz sanat motiflerinin, mitosların, hükümlerlik simgelerinin yaşadığı köklerin topraklandı.

Divriği Kompleksini eşsiz bir eser kimliğine kavuşturan öğelerin başında Ulucami ve Şifahane'nin taş kapıları gelir. Bilindiği gibi taşkapı (pistak) Orta Asya'da ortaya çıkmıştır (Resim 6). Türklerin 6. yüzyılda Budist kültürün etkisinde kaldığı bilinmektedir [6]. Ayrıca taşkapı bezemelerinde, kısmen pagan geleneklerinden kalan simgesel öğeleri açıkça görebiliriz. Kompleks, Anadolu'da yaygın olarak kullanılan taş duvar tekniği ile yapılmıştır. Divriği yöresinden çıkan, kalkerli, işçiliği kolay, yillandıkça sertleşen taşlar, yapının zemine yakın yerlerinde 150 santimetreyi bulmakta, üst sıralarda 30 santimetreye kadar küçülmektedir. Yapıda alçı kullanılmamıştır. Özellikle taşkapıları blok taşları üzerinde yer alan, adeta heykelsi yekpare kabartma bezemelerin biçimsel özelliklerinden, çoğunun mükemmel bir taş işçiliği ile yerinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bir bölümünün ise, yerine yerleştirilmeden, bütünsel desene uygun olarak taş bloğun üzerine önce çizilerek, kabartmalar yapıldıktan sonra yerine monte edildiğini söyleyebiliriz. Oldukça kompleks ve birbirine geçen bir üslupla özelliği taşıyan motiflerin bulunduğu taş blokların kabartmalarını ise, yerinde yapmış olduğu açıktır. Genel olarak kabartmalarda, simetrik bir yapı var olarak görülse de, motifsel ve simgesel olarak detaylandırıldığı da, bağımsız ve sanatçının kişisel yaklaşımına bağlı, daha özgür bir çalışma yapılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu özellik Şifahane Taşkapısında daha belirgin olarak görülür. "Bu kapıda geçen yüzyılda tahrip edilmiş olan iki insan figüründen söz edilmektedir. Bunlar yapının patronlarını ya da Ay ve Güneş'i temsil eden figürler olarak yorumlanmaktadır. Solda bir erkek (ya da Güneş) sağda bir kadın (ya da Ay) olan iki insan figürü, klasik Selçuklu dönemi şapkalı ve saç örgüleriyle, yüksek kabartma olarak işlenmiştir" [7] (Resim 7-8). Ancak Cami taşkapısında insan figürleri yer almaz. Yine de, İslami bir ibadethaneye büyük nizam olarak tasarlanmış yapının yan yana kapılarının birinde, figür kabartmalarının bulunması, Ahmet Şah ve eşinin, İslamiyet'i kabul etmelerine rağmen; ne denli özgür bir anlayış ve geniş bir vizyona sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kompleksi zamanın yapılarından ayıran ikinci önemli yapısal fark ise; Şifahane Taşkapısını oluşturan temel profillerin kaidelerinin dışarı taşan yüzlerinde kabartma bezeme kullanılmış olmasıdır. Bu özellik, aralarında 700 yıllık bir fark olmasına karşın; Calud'nin 1883-1926 yılları arasında çalıştığı Sagrada Família Katedrali'nin, "İsa'nın Doğuşu Cephesi'nin Ana Giriş Kapısı" taşıyıcı kaidelerin tabanları üzerinde yer alan kabartma motiflerle oldukça benzerlik göstermektedir. (Resim 9-10)

Muhteşem taş işçiliğinin eşsiz kompozisyonlarında kullanılan simgesel öğeler incelendiğinde, Asya'nın doğusundan Batı Avrupa'ya kadar tüm kültür ve medeniyetlerde kullanılmış olan; hayat ağacı motifleri, güneş disk, çeşitli bitki, çiçek ve lotus örnekleri, sekizgen yıldız motifleri, çiçek motifli bordür bezemeleri, sarmışıklar, çelenk motifleri, geometrik motifler, gülbezek, Türklerin İslam öncesi mitolojilerini yansıtan simgesel kuş ve hayvan motifleri, insan figürleri, bazı sütun başlarında yapılan doğaçlama özgün kabartmalar görülmektedir. (Resim 11-12)

İnanılmaz eserin gerçek sahibi olan sanatçılara gelince; başta Ahlatlı Hürremşah ve yanında getirdiği ustalar ya da yörenin Ermeni taş ustaları olduğu söylenmektedir.13. yüzyılda Sivas, Erzurum ve Kayseri bölgelerindeki yapısal zenginliğe bakarak, yörenin taş ustaları açısından zengin olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Yapının tümünde tek düze bir üslupsal bütünlük görülmez. Ancak Şifahane'nin eyvanındaki kitabe Hürremşah'ın adı belirtilmektedir. Şifahane Kapısı ile Kuzey Taşkapısı arasında bazı üslupsal farklar olmakla birlikte bu şaheser, dönemin geleneksel yapısal özelliklerinin dışına çıkmış, oradan sonraki dönemlerde de benzeri olmayan, Hürremşah ve çarlarının eseridir. Bu gün elimizdeki kayıtlara göre baş mimarın ve baş taş ustasının da Hürremşah olduğu kabul edilmektedir. Kuzey Taşkapısı üzerinde yer

alan kozmik ağacı simgeleyen büyük çelenk, Hürremşah'ın Gaudi gibi kendine özgü bir üslup yarattığını açıkça ortaya koymaktadır. "Kullanılan taş işçiliği tekniği Mısır ve Suriye yapılarında da görülen dik kesim tekniğidir" [8]. Ancak burada tekniğin de üzerine çıkan bir biçimsel ve ifadesel özgünlük vardır ki, bu bir bezeme işçiliği ustalığı değildir. Ondan da öte, bir heykeltıraşın sanatsal yeteneğidir. "Kısaca Divriği Ulucamisi ve Şifahanesi'nin sanatçılarını önemlerine göre şöyle sıralayabiliriz: Hürremşah ve Çırakları, Şifahane Kapısı mimarı tasarımcısı yapan usta, mihrapta çalışan usta, minberin Tiflisi Ahmet Ustası, sıradan bezemeleri yapan taş ustaları, Külliye'nin mimarısını ve tonozlarını yapan yapı ustaları, doğu cephesinin Ahmet Ustası, batı kapısının Osmanlı dönemi ustası ve geç dönem tamirlerini yapan ustalar" [9].

Selçuklu Ortaçağ'ında yer alan İslam kültürünün ve Türk unsurunun; birbirlerinden kopmayan ve birbirlerini besleyen yapılarına benzer; toplumları ve kültürleri birleştirici bir yapıyı; Ortaçağ Avrupa'sında da görülmektedir. Ortaçağ Avrupa'sında toplumları bir arada toplayan en önemli güç, Avrupa aristokrasisi ve Roma Kilisesi (Hristiyanlık) olmuştur. Tam 700 yıllık sonraya, Hürremşah'ın Ulucami ve Şifahanesi'nden; 20. yüzyılın başına, Batı Avrupa'nın İspanya'sına, Gaudi'nin Sagrada Família'sına; gidelim. Hürremşah'ı destekleyen patronu Ahmet Şah ve eşi Turan Melek, Anadolu - Türk kültür ve geleneklerini benimsemiş, İslamiyet'i kabul etmiş, göçer toplumlardan yerleşik topluma geçmiş, toplumun refahını misyon edinmiş bilge kişilerdi. Ortaçağ Avrupa'sında ise Michelangelo'yu destekleyen Medici Ailesi ve Kilise olmuştur. İspanya'da yine Gaudi'yi destekleyen Katolik Kilisesi, aristokratlar, Josep Bocabella ve Sanayici Eusebi Guell'dir. Kültürlerin oluşmasındaki temel faktörlerden biri olan dinlerin; tarihin her döneminde, herhangi bir coğrafyada oldukça etkin bir güç olduğu tartışılmaz ve pek çok eserin yaratılmasında da en etkin güçlerin başında gelmektedir.

Antoni Gaudi, 1852'de Katalonya'nın Reus şehrinde bir bakanın oğlu olarak doğmuştur. Barselona'da mimari eğitim almış, Fransız mimar Eugene Viollet-le-Duc ve İngiliz düşünür John Ruskin'in teorilerinden etkilenmiştir. İspanya'da Art Nouveau akımının öncüsü olmuş, ancak içinde yaşadığı tüm sanatsal akım, hareket ve üslupların ötesinde kendine has, özgün, çağrı pek çok sanatçısını ve tasarımcısını peşinden sürükleyen bir üslubun öncüsü olmuştur. Koyu bir Katalan ve koyu bir katoliktir. İspanya'da Katalanca'nın yasaklandığı dönemde, Katalanca konuşmakta ısrar ederek, tutuklanmış ve hapse atılmıştır. Yaşamının son onbeş yılında kendini dine ve dinin hizmetine adanmıştır. Gaudi'nin tüm çalışmalarında görülen oldukça çarpıcı derecede belirgin, özgün üslubu; bulunduğu coğrafyanın, zengin kültürel özelliklerinden beslenmesinden kaynaklanmaktadır. Sanatçı İspanya'nın kuzey doğusunda ve kuzey batısında yer alan İtalya ve Fransa'da yetişen tüm sanat akımı ve üsluplarından, Yunan ve Roma sanatından, Gotik ve Barok üsluplardan, İspanya'da bir zamanlar hüküm sürmüş olan Endülüs Emevileri'nin mimari üsluplarından ve bezeme işçiliğinden de tabii olarak etkilenmiştir. Ayrıca mimari yapı ile bütünleşen iç ve dış cephe süsleme ve heykel işçiliğinde kullandığı üslupsal özellikler; aynı zamanda oldukça masalsı, fantastik ve sürrealist özellikleri de içinde barındırır. [10].

Sagrada Família'nın yapımına 1882'de Francisco de Paula del Villar tarafından geleneksel neo-Gotik üslupta bir proje ile başlanmıştır. 1883'de Katedralin inşası ile Gaudi görevlendirilmiş ve Gotik alt yapı ile başlayan mimari üslup tamamen Gaudi'nin özgün üslupsal anlayışına göre şekillenmiş, doğadan esinlenilerek yaratılan karakteristik formlara dönüşmüştür. İlahın yaşamının anlatıldığı Kilise, üç ana cepheden oluşmaktadır. Birinci cephesi İsa'nın doğumunun betimlendiği, Nativity "Doğuş", ikinci cephe Passion "Tutku" ve üçüncü cephe ise Glory "İhtişam"dır. Kilisenin bitişğinde İslami yapılarda görülen medreseler gibi bir de okul vardır. Üzerinde dev bir haçın yerleştirileceği en yüksek merkez. Kule'nin yüksekliği, 170 metre olarak planlanmıştır [11]. (Resim 13-14-15).

Her bir cephede üç ana kapı yer almaktadır. Barselona Şehrinin turizm merkezi olmasına neden olan bu büyük katedralin üç cephesinde; insanı insan yapan temel değerlerin; İncanın, Gıdığın, aşkın ve sevgi-

nin erdemleri betimlenmektedir. "Doğuş Kapısı" Katedralin doğu cephesinde yer alır. (Resim 16) Kapının mimari tasarımı, heykel ve süsleme işçiliği, doğrudan Gaudi'nin denetiminde tasarlanmıştır. Ancak cephenin tüm işçiliğinin bitmesi Gaudi'nin ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Bu kapı aynı zamanda, "Yaşam, Sevinç ve İsa'nın Doğumu" adıyla da anılır. Yaşamın zaferini, dini sembollerle hikâye ederek görkemli bir dille adeta haykırır. Kapının orta giriş sütununun üstünde Meyem ile İsa'nın doğumu, sağda çobanların ve solda Aziz Magus'un Tanrı'ya şükranları, tapınmaları betimlenmektedir. Gaudi, bu muhteşem sahnelerin daha doğal ve yaşamın ırgından bir görünüm sağlamasını istediği için, kullandığı tüm simgesel nesneleri günlük hayattan, doğadan seçmiştir. Doğa aşığı bir sanatçı olarak, sembolik amaçla kullandığı tüm canlıları, uygulama yapılan malzeme ile uyum içinde özdeşleştirerek, plastik bir dille çözümlenmesini sağlamıştır. Şüphesiz burada, emrinde çalışan ve ölümünden sonra da halen yapımına devam eden yetenekli mimar, heykeltıraş, kalıp ve taş ustalarını gözardı edemeyiz. Bu eşsiz eserin temeli, Gaudi'nin inancı, sabır ve güçlü yeteneğiyle kurulmuş; Ona ve sanatına inanan sanatçıların çalışmasıyla da devam etmektedir. (Resim 17-18).

İsa'nın Doğuşu sahnesinin üstünde; Bakire Meryem'in taç giyme töreni, onun da üstünde yaşam ağacını sembolize eden bir servi ağacı yer almaktadır. Yaşam Ağacı'nın üzerinde "Tanrı'ya kavuşan sadık kulları" beyaz güvercinler temsil ederler. Yaşam ağacının altındaki sağ ve sol tarafta, ekmek ve şarap taşıyan melek, yine Antik inanışa göre çıvcılarına göğsünü açmış bir pelikan, hemen onun altında doğanın kökeni ve bereketini temsilen bir yumurta bulunmaktadır. Yaşam Ağacının deruk noktasında ise; kırmızı ve toprak kırmızı seramiklerle mozaik tekniği ile kaplanmış bir haç yer alır. Haç yani "T" harfi, Yunan alfabesinde Tanrı kelimesinin baş harfini ve Tanrı'nın üç ayrı kişiliğini " Baba, Oğul ve Kutsal Ruh" temsil etmektedir. (Resim 19-20-21)

Gaudi zamanında yapılan figüratif heykeller, genellikle orijinal hareketlerinde poz veren, canlı modeller üzerinden alçı kalıp alınarak yapılıyor, daha sonra taş ya da alçı modellere geçiliyordu. Tabii olarak burada; o dönemde çalışan heykeltıraş Carles Mari, Llorenç Matamala, oğlu Joan, ve diğer heykeltıraşların meslekî ustalıkları ortaya çıkmaktadır. 1958'de "İsa'nın Doğuşu" heykel grubuna, heykeltıraş "Jaume Busquets" yerine yerleştirmiştir. Doğuş cephesi üzerinde yer alan "Bebek Melekler Korosu"nun orijinali, alçıdan yapılmış olup İspanya İç Savaşında tahrip edilmiştir. Bu gün yerinde duran yeni taş versiyonunu ise, 1978'den günümüze değin Sagrada Família'da çalışan heykeltıraş Etsuro Sotoo yapmıştır. Bakire Meryem'in taç giyme sahnesini betimleyen sanatçı heykeltıraş Juan Matamala'dır. Mimari yapıda yer alan tüm yekpare ve kabarmalı heykelleri gerçekleştiren, sayısız kuş, ağaç, kertenkele, kaplumbağa, horoz, koyun, yılan, at, eşek, kurtboğa, deniz altı gibi hayvanlar ve bitkiler, çiçekler, melekler, müzisyenler, Hristiyan aleminin idoller gibi sayısız insan figürünü yapan sanatçıların öğünde saygı ile eğiliyorum. Bu sanatçıların yalnız sanatlarında olan ustalıklarını değil, aynı zamanda ekip çalışmasının mükemmel sonuçlarını da bünyeye sunmaktadır. "Tutku" Cephesi ise ölümü betimlemektedir. Gaudi burada, İsa'nın tutsusunun ıstıbabını yansıtan tüm elemanlara ve senaryolara yer vermiştir. "Son Yemek" (Resim 22), "Peter ve Askerler", "Peter'in İnkarı", "İudas'ın Öpücüğü", İsa'nın Yargılanışı" gibi dini sahneler, oldukça köşeli, kübist ve sert dokularla yekillendirilmiş bir üslupla çalışılmıştır. Buradaki sert kübist üslup, ifadeyi, konunun acımasızlığını ve dramabildiğini daha da kuvvetlendirmektedir. Glory "İhtişam" Kapsi'nde, tüm insanlığın ve Hristiyan âleminin tarihi sembolize edilmektedir. İsa'nın Doğuşu, Tutku ve İhtişam cephelerinin üzerlerine oniki havanın heykelleri yerleştirilmiştir.

Yaşamının tümünü sanata ve mimariye adanmış bir deha olarak Gaudi 1926 yılında 74 yaşında, bir tramvayın altında kaldığı zaman, üzerindeki gayet pejmürde kıyafetlerden onun ünlü mimar olacağı kimsenin aklına gelmemişti. Ceplerinden Sagrada Família'ya ait proje eskizleri çıkınca halk sevgili mimarlarını tanıdı. Gaudi 1883 yılından ölene değin 43 yıl Sagrada Família projesi üzerinde çalışmıştı. Park Güell'in

yapımını bitirdikten sonra, son 18 yıl ise atölyesini de Katedrale taşıyarak projenin yapımına hız vermiştir.

Gaudi: "Kilselerdeki ışık yeterince olmalıdır; çok parlak ışık konsantrasyonu bozar ve rahatsızlık yaratır" der (Resim 23). Bir heykeltıraş gözüyle ışığın nerede ne kadar kullanılması gerektiğini ve hangi malzemelerin nerede, ne zaman, ne dozda, ne renkte ve nasıl bir dokuda kullanılması gerektiğini çok iyi bilir. Bu açıdan Gaudi'nin bu yapıtı, yalnız mimari proje olarak değil; taş, alçı, seramik, vitray, bronz, ferforje, heykel ve yüzey kaplama işçiliğinin bir arada, mükemmel bir uyum içinde kullandığı bir bavyaptır. Bu açıdan Gaudi'nin eserlerinin sekiz tanesi "Unesco Dünya Mirası" listesinde yer almaktadır. Bunlar: Park Güell, Palau Güell, Casa Mila, Sagrada Família'nın "İsa'nın Doğuşu Cephesi ve Yeraltı Türbesi", Casa Vicens ve Colonia Güell Türbesi'dir.

Seramiği yüzey süslemelerde, gerek mozaik tekniğinde, gerek kaplama malzemesi olarak modern bir üslupta kullanmış ve tengin yaşamı katığı anlamın farkında olarak, mimari ile seramiği muhteşem bir uyumla birleştirmiştir. Usta Sagrada Família'daki mozaikler için şöyle demektedir: "Bu mozaikler gemicilerin Barselona Limanı'na girerken görecekları ilk şeylerdir. Onlara neşeli, ışıklı bir hoş geldin diyecekler" [12]. Gerçekten bu muhteşem liman yehrine geldiğinizde nerede olursanız olun, sizi kendine çeken, size yaşamı sevinci veren, Sagrada Família'nın kulelerinin tepesindeki çiçek ve çiçek tohumlarının üzerinde yer alan, kırmızı, sarı, altın sarısı, yeşil mavimsi, beyaz renkli mozaik kaplamaları görürsünüz. (Resim 24-25).

Günümüzde mimari teknikler oldukça gelişmiştir. Heykel sanatı işçiliği kolaylaştırarak pek çok elektrikli alet, silikon kaplama yöntemleri, modellerin büyütülmesinde ise bilgisayar programları kullanılmaktadır. Ancak Gaudi'nin söylediği gibi; "Sagrada Família'nın inşaatı oldukça yavaş ilerlemektedir, çünkü ustanın da bir acelesi yoktur". Bugün, Divniği Ulucami ve Şifhanesi'nden çok daha farklı bir zamanda, mekanda ve kültürel ortamda inşaat hala devam etmekte ve inşaatta 600 kişi görev almaktadır.

Medeniyetler ve kültürler yer-yerdediçe, camiler, kiliseler, şifhaneler, medreseler, taş kapılar yapılmaya devam edecektir. Her biri yaşadığı zamana, teknoloji ve kültürü günümüze taşıyacak, yapıldığı dönemin teknik ve kültürel donanımlarına bağlı olarak yaratım süreci geçireceklerdir. Ne Ahlatlı Hüremşah'ın Taçkapısı, ne Gaudi'nin İsa'nın Doğuşu Kapısı, ne de Rodin'in Cehennem Kapısı sıyrandan üzerinde aynı etkiyi yapar. Bu üç eser dünyanın en baş temel eserleri arasında yer alır. Fransız heykeltıraş August Rodin, Dante'nin "İlahi Komedî"sinden esinlenerek Cehennem Kapesi'nin yapımına başladığında yıl 1880 civarıydı. Paris'te Bugün Orsay Müzesi'nin bulunduğu alana yapılacak olan, "Dekoratif Sanatlar Müzesi"nin ana kapısı için sanatçıya bir teklif yapıldı. Bu proje 5 metrenin üzerinde arıtsal bir projeydi. Rodin bu teklife çok heyecanlandı. Komisyon 1985'te Rodin'in maketini onaylayarak siparişi verdi. Sanatçı, bu süreç içinde yüzerce yüksek kabartma ve yelpare figür örnekleri çalıştı. Yapılan anlaşmaya göre Komisyon sanatçıya, çalışma bitene kadar yaşamını sürdürmesi için düzenli bir ödenek ve verimli çalışabilmesi için bir atölye verecekti. Bu dönemde Rodin, "Cala's Burjuvaları"nın ve "Öpüşme"nin siparişini almıştı. Cehennem Kapesi'nin on yıl sürmesinin nedenlerinin başında Rodin'in diğer siparişler için çalışmaya devam etmesi ve yapılan anlaşmanın getirdiği rahatlık söylenmektedir (Resim 26-27-28).

Dönemin tüm sanatçıları gibi Rodin'in, Rönesan ustalarından Michelangelo ve Floransa Vaftişhanesi'ndeki "Cennetin Kapısı"nı yapan Lorenzo Ghiberti'nin etkisi altında kaldığı bir gerçektir [13]. Ama O, Ghiberti'nin düzgün bordürler arasında on parça kareden oluşan bir düzen içinde, yani çok parçalı bir düzen içinde anlatmak istediğini anlatmadı. Dante'nin şiirinin en dramatik olan bölümü olan "Cehennem" sahnesini ele aldı. Burada "Düşünen Adam", güçlü, derin bir düşünce içindeki Dante'yi temsil ediyordu. Kapının üzerinde sanki birbirleriyle oldukça ilişkili, girift figürlerden oluşan bir kompozisyon yer almaktaydı. Figürler günlük yaşamdan sahneleri, sansürlü, oldukça dramatik bir şekilde yansıtıyordu. 1890 yılında Rodin yapmış olduğu 1/1'lik çalışmanın özel bir gruba sergilenmesini kabul etti. Kapı artık orijinal amacının çok dışında bir kompozisyondu; Rodin o günün tutucu anlayışını hiçe saymıştı. Kendine has,

tutkulu, romantik, biraz erotik bir sanat dilini, bu "ciddi komisyona" kabul ettirdi. Kompozisyon o kadar etkileyiciydi ki; orada kapı işlevini görecektir bir kapıyı göremezdiniz. Artık o, bir kapı değil, anıtsal bir heykeldi. İşte Rodin'i Lorenzo Ghiberti'den ayıran da budur. Bu kapı ister Dante'nin İlahi Komedisi'nden, ister Ghiberti'nin "Cennet Kapısı"ndan, ister Michelangelo'nun "Son Yargı"ndan esinlenilmiş olsun, çok farklıydı. Hemen hemen aynı dönemde yapılan Gaudi'nin Sagrada Familia için tasarladığı kapılardan da farklıydı (Resim 29-30).

Katolik İspanya'nın muhafazakar kültürü, hemen yanı başındaki Fransa'dan belirgin bir şekilde ayrılır. Kullanılan mekân, eserin amacı, vereceği mesajlar ve buna bağlı olarak toplumun algılama kriterleri de oldukça farklıdır.

Bu eşsiz eserler bize yunı gösteriyor, zaman, mekân ne olursa olsun kültürel faktörler sanatı doğrudan etkilemeye devam edecek ve sanat, ne kadar farklı, zengin kültürlerden beslenir ve etkilense o kadar çok yeşermeye devam edecektir.

Resim 1.

Resim 2.

Resim 3.

Resim 4.

Resim 5.

Resim 10.

Resim 24.

Resim 26.

Resim 28.

Resim 30.

Kaynaklar

1. Koestler A, The Act of Creation, New York: Delft, 1966, s.120.
2. Leroy Kingsohr C, Geçekunt Gözük, Taschen, 2006, s.26.
3. Leroy Kingsohr C, Geçekunt Gözük, Taschen, 2006, s.76.
4. İppiroglio Nazari, Mithat, Özgürü Sireci İçinde Sorabılı Tarihi, 1977, Cem Yayınevi, s.152.
5. Kuban-Doğan, Diviği Müzesi, YKY, 1997, s.43.
6. Kuban-Doğan, Diviği Müzesi, YKY, 1997, s. 75.
7. Kuban-Doğan, Diviği Müzesi, YKY, 1997, s. 131.
8. Kuban-Doğan, Diviği Müzesi, YKY, 1997, s. 135.
9. Kuban-Doğan, Diviği Müzesi, YKY, 1997, s. 172.
10. Zerbis - Rainer, Antoni Gaudi, The Complete Buildings, Taschen, 2002, s. 6-39.
11. Triangle Postals, El Temple De La Sagrada Família Gaudi, DVD, ISBN 078-848478-261-2.
12. Dione Arts, The Explatory Temple of La Sagrada Família, ISBN 978-84932083-5-4, s.113.
13. Miller Emma, Gachton, RA Royal Academy of Arts Magazine, No 92 2006, s. 54.

Resim Kaynakları

Diviği Ulucami ve Şifahane resimleri: Doğan KUBAN, Diviği Müzesi,
Diviği Ulucami ve Şifahane resimleri: Milyun BLGE.

Sagrada Família Resimleri: Zerbis - Rainer, Antoni Gaudi, The Complete Buildings, Taschen, 2002, s. 6-35.

Sagrada Família Resimleri: Triangle Postals, El Temple De La Sagrada Família Gaudi, DVD, ISBN 978-848478-261-2.

Rodrón Cehennemi Kapı Resimleri: RA Royal Academy of Arts Magazine, No 92 2006.

Rodrón Cehennemi Kapı Resimleri: Royal Academy of Arts, ISBN 10: 1-90 1971-67-8, 2007.

CULTURAL DIFFERENCES - PERCEPTION AND THE PROCESS OF CREATION

NİLGÜN BİLGE

Keywords: Culture, perception, creation.

Abstract

The act of creation that makes art possible have also been changing and developing in parallel to the evolution of mankind. In Arthur Koestler's words:

"The creative act is not an act of creation in the sense of the Old Testament. It does not create something out of nothing; it uncovers, selects, re-shuffles, combines, synthesizes already existing facts, ideas, faculties, skills. The more familiar the parts, the more striking the new whole."

These words explain creativity and originality so very vividly despite the remarkable change in our understanding of art today.

In this paper, I want to study two wonders of architecture which were born in different times and places in the synthesis of great cultures. These two buildings are not only architectural masterpieces, but also sculpturesque masterpieces. The first is Divriği Great Mosque and Hospital, built by Ahmet Shah, the ruler of Mengücekoglu and his wife Turan Melek, in Divriği or Tefrike which was one of the most important Byzantine cities in Eastern Anatolia. The second is The Cathedral of Sagrada Familia built by the famous architect and sculptor Antonio Gaudi in Northeastern Spain.

*Koestler A, *The Act of Creation*. New York: (ed. 1964, s. 7/26)

Cultures have undergone changes and have developed with humanity itself from the paleolithic ages when we can trace back the first cultural formations till today; they have been the pivotal force in the evolution of mankind in thought, in science and in art. Cultures have undergone many changes due to natural factors, economic factors, immigration, cultural interaction and the resulting changes in the overall social structure. As cultures undergo these changes, the perception, the ideas, the tastes, the expectations in societies alter as well. The cultural development and sophistication of states, empires and civilizations have always been the main criteria in the evaluation of their real power. Art and the criteria of artistic criticism will continue to change and develop in parallel to the changes in culture.

The act of creation that makes art possible have also been changing and developing in parallel to the evolution of mankind. In Arthur Koestler's words:

"The creative act is not an act of creation in the sense of the Old Testament. It does not create something out of nothing; it uncovers, selects, re-shuffles, combines, synthesizes already existing facts, ideas, faculties, skills. The more familiar the parts, the more striking the new whole."[1]

These words explain creativity and originality so very vividly despite the remarkable change in our understanding of art today.

The political, social, scientific and technological developments in the last 150 years have given birth to remarkable transformations in the structure of art and in the process of creation. So many things have changed from the Ancient Greek understanding of art to Michelangelo of the Renaissance, from the Industrial Revolution to Dadaist Jean Arp[2]. While Arp was saying that art is faced with the risk of its own demise, Miro was, at the same time, saying that what is more important than art itself is the impact that it creates[3]. Paul Klee, on the other hand, was declaring that humanity has not reached its end and that man has to be open to development and be creative.[4]

As long as humanity exist, **"time, space and cultural factors will continue to be the touchstones of artistic criteria"**. Art will also continue to exist undergoing certain changes and developments in connection with this.

In this paper, I want to study two wonders of architecture which were born in different times and places, in the synthesis of great cultures. These two buildings are not only architectural masterpieces, but also sculptural masterpieces. The first is Divriği Great Mosque and Hospital, built by stonemasons under the command of master builder Hüsnüşah in the name of Ahmet Shah, the ruler of Mengüceköğü and his wife Tuvaş Melek, in Divriği or Tehrike which was one of the most important Byzantine cities in Eastern Anatolia. The second is The Cathedral of Sagrada Família (The Cathedral of Holy Family) built by the famous architect and sculptor Antonio Gaudi in Northeastern Spain. (Picture 1-2).

Divriği Great Mosque and Hospital are on the southern skirts of the hill where one can find the Çatlı Stream and the Divriği Castle, in the valley that connects Divriği to Sivas. One can take two different highways in order to reach Divriği from Sivas. In this quiet corner of Anatolia, one sometimes travels seeing not even one car for half an hour, regardless which highway you take. When you arrive at Divriği, to the Great Mosque and Hospital, you see a spectacular work which, in its sculptural architectural style, reflects the Turkic-Islamic culture of central Anatolia. There can be found neither people in queue to visit the mosque, nor people to welcome you. It is only the quiet mosque itself that welcomes you standing there like a gold mine waiting to be discovered. It hurts to remember the four tallbooths and the long queues of visitors in front of the Sagrada Família. (Picture 3-4)

The inscription at the entrance of the mosque tells us that the construction was completed approximately in 1228-1229. However it is clear from the structural pattern of the ornamentation and sculpture that the ornamentation, especially the ones on the Northern Portal, The Hospital Portal, The Mosque Portal and on the niche were not wholly completed; in that respect, it shares the fate of Sagrada Família. Given the conditions of the age and the fact that the ornamentation is three-dimensional regardless, one can say that the construction must have lasted more than a decade. It is also known from the ornamentation work on the portals of the mosque and the hospital that it was master architect Hüsnüşah and his stonemasons that were responsible for the wonderful ornamentation. (Picture 5)

The overall architectural characteristics of the complex show us that it has also been used for education and social solidarity. This is not a novelty as one can find other complexes that were used both for prayer and education in the XIIIth and XIVth centuries.[5] However the portals of the Divriği Complex have risen above the artistic and architectural norms of the age; they are as if original designs of a master sculptor. In this respect,

the complex sets a unique example for not only its age but also the ages that were to come. It is not only the structural and stylistic characteristics of the age, but also the space, the geographical factors and the cultural richness they helped to flourish that have enabled the complex to have such extraordinary and astonishing features. In those times, Anatolia was a Christian peninsula. The Turks who were mainly nomads were conquering Anatolia region by region and they were beginning to adopt sedentary culture. It was only natural that they not only preserved their own culture to some extent but also picked up new customs and adopted a rich synthesis of their previous culture and of the new culture of this new land. One could see both traces from the Iranian, Central Asian and Indian civilizations and Caucasian, Northern Syrian, Northern Mesopotamian and Cappadocian influences in this new culture. A new cultural formation was being born on the vast lands from India to Anatolia under the reign of Turkish rulers. Though seemed only to be a cosmopolitan cultural and artistic arena, these were the lands whose cultural roots were strong and where countless works of art were created, different cultures lived side by side, unique artistic motifs, myths and symbols of sovereignty were born.

What makes the Divriği complex a unique work of art are the portals of the Great Mosque and the Hospital. This type of portals, the "taç portals" were born in Central Asia (Picture 6). It is well known that the Turks were influenced by the Buddhist culture in the 6th century (6). Apart from that, one can also clearly see symbols that partially come from the pagan culture. The complex was built with the stonemasonry technique that was quite popular in Anatolia. The calcareous stones used in construction are found in Divriği; they are easy to work upon and they get harder as years go by. The heights of the stone pieces used in the parts of the complex that are close to the ground level are sometimes as high as 150 cms, whereas those of the pieces used in the upper parts can be as low as 30 cms. No plaster was used in the construction. It is understood from the formal characteristics of the sculpturesque monolithic ornaments with reliefs on the black stones of the portals that most of them were created on site with great masonry. It is safe to assume that some pieces were mounted after the ornamentation was completed elsewhere in accordance with the whole design. Yet, it is clear that the complex motifs and patterns that intertwine on the stone blocks were created on site. Although the ornaments seem to have a symmetrical structure, when the motifs and symbols are studied closely, it becomes clear that they are more of an outcome of a free work gathering its strength from the independent and personal approach of its artist. The same approach is more evident in the Hospital Portal. "It is said that there used to be two human figures on this portal which were destroyed in the last century. They are said to be the patrons of the building, representing the Moon and the Sun. These two figures having classical Seljuk style hats and braids, the man (for the Sun) being on the left and the woman (the Moon) being on the right, were engraved as high reliefs" (7) (Picture 7-8). There are no human figures on the Mosque Portal. However, the fact that a portal nearby a Muslim sanctuary has relief figures shows us that though Abner Shah and his wife had become Muslims at the time, they had a very free understanding and tolerance. Another factor that differentiates this complex from the other buildings of the time is that there can be found ornamentation with relief on the protruding bases of the profiles of the Hospital Portal. This feature reminds of the ornamented bases of "The Main Portal of The Nativity Façade" of the Sagrada Família Cathedral which Gaudí worked on in the years 1883-1926. It is remarkable as there are 700 years between the constructions of the two works. (Picture 9-10)

When we look at the symbolic elements used in the unique compositions of the spectacular stonemasonry, we see many motifs from many different cultures and civilizations from Eastern Asia to Western Europe such as the tree of life, the sun disc, various plant, flower and lotus figures, octagonal star motifs, bordure or-

naments) with flower motifs, vines, wreaths, geometrical motifs, rosettes, some symbolic bird and animal motifs that reflect pre-Islamic Turkic mythology, some human figures and improvised original reliefs as column head ornaments. (Picture 11-12)

The real owners of this spectacular work are its creators, namely Hürremshah from Ahlat and the Armenian stonemasons of the region. Given the architectural riches of the Sivas, Erzurum and Kayseri region in the 13th century, it is easy to deduce that the region had great stonemasons. The Divniği Complex does not have a monotonous stylistic integrity. Nevertheless, the inscription on the ivan of the Hospital reads the name of Hürremshah. Although there seems to be differences in the styles of the Hospital Portal and the Northern Portal, it can be concluded that this masterpiece was the work of Hürremshah and his workmen who rose above the traditional stylistic understanding of the time and created a completely unique work among not only the works of their time but also the works of the times to come. (The records that have come to this day say that Hürremshah was both the master architect and the master stonemason of the complex.)

The big wreath that symbolizes the cosmic tree on the Northern Portal shows us that Hürremshah, just like Gaudí, created a new style of his own. The stonemasonry technique used in the construction is the vertical cut technique familiar from the Egyptian and Syrian buildings [8]. But it should be noted that here we are not only speaking about technique but also a unique originality in terms of form and expression. It looks as if what we witness is not even stonemasonry per se, but the artistic skill of a sculptor. "In short we can list the artists that worked in the construction of the Divniği Great Mosque and Hospital in terms of importance as below: Hürremshah and his apprentices, the artisan who created the architectural design of the Hospital Portal, the artisan who made the niche, artisan Ahmet from Tills of the minbar, the stonemasons who created the regular ornaments, the builders of the complex and the squinches, artisan Ahmet of the eastern façade, the artisan of the Western portal from the Ottoman era and other artisans who were responsible for the repair and restoration of the complex in later ages" [9].

In the Sefuk Middle Ages Islamic culture and the Turkish culture interacted and were interwoven into each other; there was never a rupture between these two cultures and the two enriched one another. We can see the same phenomenon in the European Middle Ages, too. In the European Middle Ages the main institution that brought people together was the European aristocracy and the Roman Church (Christianity). Let's travel to the beginning of the 13th century, 700 years after the construction of the Great Mosque and Hospital by Hürremshah. Let's go to Western Europe, Spain, to Sagrada Família of Gaudí. The patrons of Hürremshah, Ahmet Shah and his wife Turan Melek were wise people who embraced the Turkic culture and traditions, became Muslims, chosen sedentary life over being nomads and who aimed for the welfare of the society. In the European Middle Ages, it was the Medici and the Church who supported Michelangelo. And in Spain, it was the Catholic Church and the aristocrats, Josep Bocabefia and the industrialist Eusebi Güell who supported Gaudí. Religions have always been one of the most influential factors in the formation of cultures, in all times and geographies and they also have been one of the most important driving forces in the creation of artistic works.

Antoni Gaudí was born in the town of Reus in Catalonia in 1852 as the son of a coppersmith. He studied architecture in Barcelona and was influenced by the French architect Eugene Viollet-le-Duc, as well as by the theories of the English philosopher John Ruskin. He was one of the pioneers of Art Nouveau in Spain, but still, he created his own unique and original style beyond every artistic current, school or style of his time and he influenced many artists and designers. He was a devoted Catalan and a devoted Catholic. He was imprisoned

as he refused to obey the ban to speak Catalan. In the last fifteen years of his life, he devoted himself to his religion. His remarkable and original style which can be seen in all his works was the result of the geography in which he lived and the rich cultural atmosphere in which he was raised. He was naturally influenced by all the artistic schools and styles that emerged in Spain and in the north-east of Spain, in France and in Italy, by the Greek and Roman art, by the Gothic and the Baroque, by the style of architecture and the ornamentation of Andalusia. At the same time, both his interior and exterior ornamental and sculptural work which make an harmonious whole with the architectural structure had most of the time fantastic, surrealist and magical elements in them (10).

The construction of Sagrada Família was inaugurated with a project in traditional neo-Gothic style by Francisco de Paula del Villar in 1882. In 1883, Gaudí was appointed to work on the project and construction. Thus, though the cathedral was designed to have a Gothic substructure, it was formed in the original stylistic understanding of Gaudí; he was inspired by the nature and he created characteristic forms for the cathedral by that inspiration. The cathedral which reflects the life of Christ has three main façades. The first of these façades is Nativity in which the birth of Christ was represented; the second one is Passion and the the third one is Glory. Next to the cathedral there is a school which reminds us the medrese in Islamic building complexes. The highest tower which has a giant cross on it is 170 meters high (11) (Picture 13-14-15).

At each of the façades there are three portals. On the three façades of this great cathedral which made Barcelona one of the most appealing tourism centers in the world, the essential qualities of mankind, faith, hope and love are depicted. "The Portal of Nativity" is at the Eastern façade (Picture 16).

The architectural plan of the portal, its ornamentation and the sculpture work were designed directly under the supervision of Gaudí. But the overall ornamentation was completed after Gaudí's death. The portal is also known by the name of "Life, Joy and the Birth of Christ". It celebrates the victory of life in the most spectacular language of religious symbols. On the central column of the portal Mary and the birth of Christ, on the right the shepherds and on the left the prayers of St. Magus are depicted. As he wanted these depictions to have a natural and realistic look, he chose all his symbols from everyday life and nature. As an artist in love with nature, he created a new plastic language throbbing with life as he gave his symbolic figures and his material perfect harmony. We certainly can disregard neither the people who worked under the supervision of Gaudí, nor the prominent architects, sculptors and stonemasons who have been working to complete the cathedral. This unique masterpiece was first began to be formed by the incredible talent, faith and patience of Gaudí and it is on its way to be completed by great artists who believe in Gaudí and his art (Picture 17-18).

Above the scene of the birth of Christ, you can see the coronation of Virgin Mary and above that a cypress tree representing the tree of life. On the tree there are white doves symbolizing the pure souls seeking eternity. At the foot of the tree of life, on the left and right hand side an angel who brings wine and bread, and a pelican who feeds its young with its blood, a symbol of the eucharistic sacrifice and beneath it an egg representing the origin of and the fertility of nature can be seen. On top of the tree of life there is a cross mosaic of red and terra cotta ceramic. The cross which is a T letter constitutes the first letter of the word God in Greek alphabet and represents the Holy Trinity, "The Father, The Son and the Holy Spirit" (Picture 19-20-21).

In Gaudí's time, figurative sculptures were usually done by way of covering a live model in its pose with plaster and making a cast. The sculptures of Sagrada Família demonstrates us the mastership of the sculptures like Carles Mani, Llorenç and his son Joan Matamala and others. In 1958, sculptor Jaume Busquets placed the

group of sculptures named "The Birth of Christ". The plaster original of the "Angel Choir" was destroyed during the Spanish Civil War. The new stone version of today was created by sculptor Etsuro Sotao who has been working at Sagrada Família from 1978 to this day. The sculptor who depicted the coronation of Virgin Mary was Juan Marimón. I respectfully salute all the amazing artists who created the sculptures and the reliefs, countless figures of birds, trees, lizards, turtles, roosters, sheep, snakes, horses, frogs, sea horses, various plants and flowers, angels, musicians, all the idols of the Christian world and all human figures of the cathedral. These artists fascinate us not only by their craftsmanship but also by their understanding of teamwork. The Passion Façade depicts death. Here, Gaudí employs all elements and scenes that reflect the suffering and the passion of Christ. Religious scenes like "The Last Supper", "Peter and The Soldiers", "Peter's Denial", "Judas' Kiss", "Jesus' Trial" were depicted in quite a cubist style with angular forms. (Picture 22) The angular and cubist style here accentuates the dramatic effect of ruthlessness of the theme. Finally, on the Glory Portal the history of humanity and Christian world are depicted. Over the three façades, Nativity, Passion and Glory, there raise the sculptures of the twelve apostles.

As a genius who devoted his whole life to art and architecture Gaudí was run over by a tram at the age of 74, in 1926. Because of his rugged attire nobody thought he was the famous architecture. He was recognized when eight project sketches of Sagrada Família were found in his pocket. Gaudí had worked on the Sagrada Família project for 43 years before he died. After Park Güell was completed, he moved his studio to the cathedral in the last 18 years of his life and concentrated on his project.

Gaudí says "The light in temples only has to be the necessary, given that in a temple there must be withdrawal, and very bright lights distract and create restlessness" (Picture 23). He knows where and how much light is wanted. He knows to use exactly which material and how much of it, in what color, in what texture. In this respect this work of Gaudí is a masterpiece not only in terms of architecture but also in terms of the harmony of stone, plaster, ceramic, stained glass, bronze, wrought iron, sculpture and coating. It is no coincidence that eight of his works have been included in the "UNESCO World Heritage" list, which include Park Güell, Güell Palace, Mila House, the Nativity façade and Crypt of The Sagrada Família, Vicens House, Batlló House and the Crypt in Colonia Güell.

He has employed ceramic, both in decorative surface ornamentation and in mosaics, and as a coating material, in a modern style. As an artist who is well aware how the right choice of color helps to create an atmosphere, he has created a perfect harmony between architecture and ceramic. (In the mosaics in Sagrada Família the master architect says: "These mosaic explosion is the first thing that sailors will see on approaching Barcelona, it will be a radiant welcome" (12). It is true that when you arrive to this coastal city, no matter where you stand, you notice the mosaic coatings in red, yellow, gold, green, blue and white on the flowers on top of the Sagrada Família towers which allure you and which give you the joy of life (Picture 24-25).

Today architectural techniques are very developed. There are many electronic devices that make the sculpture workmanship much easier than it was, many methods of silicon coating, computer programs are being used in enlarging models. But as Gaudí said before the construction of Sagrada Família progress slowly because the master architect has no hurry. Today the cathedral is still in construction with a crew of 600 people in a very different time, place and cultural milieu than those of Divriği Great Mosque and Hospital.

As long as civilizations and cultures keep existing and being born, mosques, churches, hospitals, schools and portals will continue to be built. Each one of them will carry the maces of their times, places and cultures.

into the future and each one of them will have their impact on future generations. The portal by Hürremşah, Nativity Portal by Gaudi, The Gates of Hell by Rodin, each has a different impact on onlooker. These three works are among the masterpieces of the world. When the French architect August Rodin began to construct the Gates of Hell inspired by Dante's Divine Comedy, it was 1880. An offer was made to him for the main portal of the Museum of Decorative Arts which was to be built where Musée d'Orsay raises today in Paris. This portal was to be a monumental one, higher than 5 meters. Rodin was very excited. The commission approved the model in 1885 and officially appointed Rodin. The artist worked on hundreds of reliefs and single piece figures in this span of time. According to the contract he signed, he was to be provided with an allowance till the project was completed and with a studio. During this time, Rodin was commissioned to create "The Burghers of Calais" and "The Kiss". It has been said that the fact that Rodin was working on other projects in the meantime and that the contract he signed helped him not to feel any kind of pressure were among the reasons why it took him Ten years to complete the Gates of Hell (Picture 26-27-28).

Like every artist of his time, Rodin was influenced by Michelangelo and Lorenzo Ghiberti who had created The Gates of Paradise for the Florence Baptistry [13]. But Rodin did not want to depict what Ghiberti chose to depict in a multi-panel pattern, in ten rectangular scenes panels separated by bordures. He went for the most dramatic part of Dante's poetry, "Hell". "The Thinker" represented Dante in reflection. On the gates, there was a composition consisted of intricate figures which all seemed to be in interaction with one another. The figures were depicting scenes from everyday life with no censure and with every drama. In 1890 Rodin agreed to exhibit his T/1 work to a private group. By that time, the gates had a totally different composition than what was originally planned; Rodin had completely ignored the conservative understanding of the time. He succeeded to impose his peculiar, passionate, romantic, and in some ways erotic artistic style to the "austere commission". The composition was so overwhelming that no one could see a practical door when looking and admiring it. It was no longer a door, but a monumental sculpture. That was what differentiated Rodin from Lorenzo Ghiberti. Whether it was inspired by The Divine Comedy by Dante or "The Gates of Paradise" by Ghiberti or "The Final Judgement" by Michelangelo, these gates were radically different from everything else. It was also different from the portals Gaudi designed for the Sagrada Família at approximately the same time (Picture 29-30).

The conservative culture of Catholic Spain differs from the culture of the neighboring France. The space, the geography makes a difference in the perception of the society as well as the objective of an artistic work and its intended message.

Yet, all these three masterpieces show us that, in whichever time or space, the cultural factors will continue to affect art directly and the more art is influenced and nourished by different cultures, the brighter and the more fascinating it will be.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ